

Samorząd terytorialny – oprac. Tomasz A. Winiarczyk

Pojęcie samorządu

- samodzielne i niezależne wykonywanie pewnych funkcji o charakterze administracyjnym przez określony organizm społeczny (związek osób, instytucję); osoby sprawujące takie funkcje
- samorząd w klasycznym rozumieniu stanowi część składową systemu władz publicznych państwa
- wykonywanie ustawowo przekazanych zadań publicznych przez wspólnoty (korporacje publicznoprawne) obywateli lub innych podmiotów – podmioty te tworzone są ustawowo

Konstytucja RP 1997

Art. 16. 1. Ogół mieszkańców jednostek zasadniczego podziału terytorialnego stanowi z mocy prawa wspólnotę samorządową.

2. Samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu władzy publicznej. Przysługującą mu w ramach ustaw istotną część zadań publicznych samorząd wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.

Art. 17. 1. W drodze ustawy można tworzyć samorzady zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należytym wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony.

2. W drodze ustawy można tworzyć również inne rodzaje samorządu. Samorzady te nie mogą naruszać wolności wykonywania zawodu ani ograniczać wolności podejmowania działalności gospodarczej.

Samorządem nie są:

- dobrowolne organizacje pracodawców
- związki zawodowe
- organizacje studenckie

Rodzaje samorządu

- uczniowski
- studencki
- akademicki
- zawodowy (np. lekarski)
- gospodarczy
- terytorialny

Samorząd – jedna z postaci władzy wykonawczej funkcjonującej w formie władztwa zdecentralizowanego.

Decentralizacja to proces przekazywania uprawnień ze szczebla centralnego na szczeble niższe, a także sposób organizacji i wykonywania władztwa administracyjnego państwa, w którym organy działające na szczeblu nie pozostają w stosunku hierarchicznej podrzędności do organów szczebla wyższego.

ZALETY DECENTRALIZACJI:

- 1) zbliżenie podmiotu decydującego do załatwianej sprawy; dotyczy to przede wszystkim decentralizacji terytorialnej
- 2) lepsza możliwość kierowania procesem decyzyjnym w skutek kierownictwa na podstawie mniej skomplikowanej organizacji
- 3) większa przejrzystość, która prowadzi do szybszego i lepszego poznania wad i ich źródeł
- 4) mniejsze obciążenie pionowego przepływu informacji
- 5) zwiększenie poczucia odpowiedzialności związane z gotowością jej ponoszenia dzięki lepszemu poznaniu całokształtu podejmowanych rozstrzygnięć
- 6) zwiększenie potencjału wprowadzania nowości.

Cechy samorządności

- terytorialny związek ludności
- uczestnictwo ludności obowiązkowe
- powołanie związku przez państwo
- brak własnych suwerennych praw
- organy samorządu wyłaniane w wyborach; możliwa partycypacja bezpośrednia
- kontrola społeczna władz wybranych
- samodzielność i decentralizacja
- nadzór państwowy regulowany ustawowo
- osobowość prawna JST (jednostki samorządu terytorialnego czyli gmina, powiat i województwo samorządowe są osobami prawnymi)
- możliwość stosowania władztwa administracyjnego
- samodzielność finansowa

W dniu 1 stycznia 1999 r. weszły w życie ustawy z dnia **5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym i wojewódzkim** oraz **ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa.**

Samorząd terytorialny w Polsce – stan obecny

- trzystopniowość
 - gmina
 - powiat
 - województwo
- dualizm (podwójność) zarządzania na poziomie wojewódzkim
 - rządowy (wojewoda)
 - samorządowy
- nadzór nad JST ze strony władz rządowych

Konstytucja RP 1997

Art. 163. (*zasada pomocniczości*) Samorząd terytorialny wykonuje zadania publiczne nie zastrzeżone przez Konstytucję lub ustawy dla organów innych władz publicznych.

Art. 164. 1. Podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina.

2. Inne jednostki samorządu regionalnego albo lokalnego i regionalnego określa ustawa .

3. Gmina wykonuje wszystkie zadania samorządu terytorialnego nie zastrzeżone dla innych jednostek samorządu terytorialnego. (*domniemanie kompetencji samorządu gminnego*)

Art. 165. 1. Jednostki samorządu terytorialnego mają osobowość prawną. Przysługują im prawo własności i inne prawa majątkowe.

2. Samodzielność jednostek samorządu terytorialnego podlega ochronie sądowej.

Art. 166. 1. Zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania własne.

2. Jeżeli wynika to z uzasadnionych potrzeb państwa, ustawa może zlecić jednostkom samorządu terytorialnego wykonywanie innych zadań publicznych. Ustawa określa tryb przekazywania i sposób wykonywania zadań zleconych.

3. Spory kompetencyjne między organami samorządu terytorialnego i administracji rządowej rozstrzygają sądy administracyjne.

Art. 167. 1. Jednostkom samorządu terytorialnego zapewnia się udział w dochodach publicznych odpowiednio do przypadających im zadań.

2. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są ich dochody własne oraz subwencje ogólne i dotacje celowe z budżetu państwa.
3. Źródła dochodów jednostek samorządu terytorialnego są określone w ustawie .
4. Zmiany w zakresie zadań i kompetencji jednostek samorządu terytorialnego następują wraz z odpowiednimi zmianami w podziale dochodów publicznych.

Art. 168.

Jednostki samorządu terytorialnego mają prawo ustalania wysokości podatków i opłat lokalnych w zakresie określonym w ustawie .

Art. 169.

1. Jednostki samorządu terytorialnego wykonują swoje zadania za pośrednictwem organów stanowiących i wykonawczych.
2. Wybory do organów stanowiących są powszechne, równe, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym. Zasady i tryb zgłaszania kandydatów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyborów określa ustawa .
3. Zasady i tryb wyborów oraz odwoływania organów wykonawczych jednostek samorządu terytorialnego określa ustawa .
4. Ustrój wewnętrzny jednostek samorządu terytorialnego określają, w granicach ustaw, ich organy stanowiące.

Art. 170.

Członkowie wspólnoty samorządowej mogą decydować, w drodze referendum, o sprawach dotyczących tej wspólnoty, w tym o odwołaniu pochodzącego z wyborów bezpośrednich organu samorządu terytorialnego. Zasady i tryb przeprowadzania referendum lokalnego określa ustawa .

Art. 171.

1. Działalność samorządu terytorialnego podlega nadzorowi z punktu widzenia legalności.
2. Organami nadzoru nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego są Prezes Rady Ministrów i wojewodowie, a w zakresie spraw finansowych regionalne izby obrachunkowe.
3. Sejm, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, może rozwiązać organ stanowiący samorządu terytorialnego, jeżeli organ ten rażąco narusza Konstytucję lub ustawy.

Art. 172.

1. Jednostki samorządu terytorialnego mają prawo zrzeszania się.
2. Jednostka samorządu terytorialnego ma prawo przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.
3. Zasady, na jakich jednostki samorządu terytorialnego mogą korzystać z praw, o których mowa w ust. 1 i 2, określa ustawa .

Podział terytorialny

- **16** województw
- **380** powiatów
 - 314 ziemskich
 - 66 grodzkich (miasta na prawach powiatu)
- **2477** gmin
 - możliwe jednostki pomocnicze
 - sołectwa
 - osiedla
 - dzielnice

Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są:

- 1) dochody własne;
- 2) subwencja ogólna;
- 3) dotacje celowe z budżetu państwa.

W rozumieniu ustawy dochodami własnymi jednostek samorządu terytorialnego są również udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz z podatku dochodowego od osób prawnych. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego mogą być:

- 1) środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi;
- 2) środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej;
- 3) inne środki określone w odrębnych przepisach.

GMINA

- Podstawa prawna
 - Ustawa z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (pierwotnie: terytorialnym)
 - Ustawa z 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczegółowych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw
- O siedzibie gminy, nazwie i granicach decyduje Rada Ministrów w drodze rozporządzenia

Mieszkańcy gminy tworzą z mocy prawa wspólnotę samorządową.

Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, nie zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów.

Gmina wykonuje zadania własne (obligatoryjne bądź fakultatywne).

Ustawy mogą nakładać na gminę obowiązek wykonywania zadań zleconych z zakresu administracji rządowej, a także z zakresu organizacji przygotowań i przeprowadzenia wyborów powszechnych oraz referendów.

Zadania z zakresu administracji rządowej gmina może wykonywać również na podstawie porozumienia z organami tej administracji. Na powyższe zadania gmina otrzymuje środki finansowe (dotacje celowe).

Władze gminy

Mieszkańcy gminy podejmują rozstrzygnięcia w głosowaniu powszechnym (poprzez wybory i referendum) lub za pośrednictwem organów gminy.

☞ Rada gminy (organ stanowiący, obraduje w sesjach)

- Organy wewnętrzne
 - Przewodniczący i do 3 wiceprzewodniczących (wybierani przez radę bezwzględną większością głosów)
 - Komisje (obligatoryjność komisji rewizyjnej w celu sprawowania kontroli)

☞ Wójt – burmistrz – prezydent miasta (organ zarządzająco-wykonawczy)

- Powoływani przez niego zastępcy (do 4)

Rada gminy podejmuje uchwały w sprawach należących do kompetencji gminy, m.in.:

- **organizacyjne** (np.: uchwalanie statutu gminy, ustalanie zakresu działania jednostek pomocniczych),
- **finansowo - majątkowe** (np.: przekazywanie jednostkom pomocniczym składników mienia do korzystania oraz zasad przekazywania im składników mienia do korzystania);
- **osobowe** (powoływanie i odwoływanie sekretarza oraz skarbnika gminy),
- **kierowniczo - kontrolne** (np.: rozpatrywanie sprawozdań z zakresu wykonania budżetu),
- **inne** (podejmowanie uchwał w sprawach herbu gminy, nazw ulic i placów publicznych, wznoszenia pomników, nadawania honorowego obywatelstwa).

Kadencja rady gminy trwa 5 lata licząc od dnia wyboru.

Jeżeli siedziba rady gminy znajduje się w mieście położonym na terytorium tej gminy, rada nosi nazwę rady miejskiej.

Uchwały rady gminy zapadają zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowego składu rady, w głosowaniu jawnym, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Jest organem stanowiącym i kontrolnym (chyba że wypowiada się w drodze referendum).

W skład rady wchodzi radni w liczbie:

- 1) piętnastu w gminach do 20 000 mieszkańców,
- 2) dwudziestu jeden w gminach do 50 000 mieszkańców,
- 3) dwudziestu trzech w gminach do 100 000 mieszkańców,
- 4) dwudziestu pięciu w gminach do 200 000 mieszkańców oraz po trzech na każde dalsze rozpoczęte 100 000 mieszkańców, nie więcej jednak niż czterdziestu pięciu radnych.

Zadaniem przewodniczącego jest wyłącznie organizowanie pracy rady oraz prowadzenie obrad rady.

Przewodniczący może wyznaczyć do wykonywania swoich zadań wiceprzewodniczącego.

Rada gminy obraduje na sesjach zwoływanych przez przewodniczącego w miarę potrzeby, nie rzadziej jednak niż raz na kwartał.

Radny jest obowiązany brać udział w pracach rady gminy i jej komisji oraz innych instytucji samorządowych, do których został wybrany lub desygnowany.

Z radnym nie może być nawiązywany stosunek pracy w urzędzie gminy, w której radny uzyskał mandat.

Radni nie mogą podejmować dodatkowych zajęć ani otrzymywać darowizn mogących podważyć zaufanie wyborców do wykonywania mandatu.

wójt burmistrz prezydent miasta

Organem wykonawczym gminy jest wójt.

Kadencja wójta rozpoczyna się w dniu rozpoczęcia kadencji rady gminy lub wyboru go przez radę gminy i upływa z dniem upływu kadencji rady gminy.

Wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) nie może być osoba, która nie jest obywatelem polskim.

Burmistrz jest organem wykonawczym w gminie, w której siedziba władz znajduje się w mieście położonym na terytorium tej gminy. W miastach powyżej 100.000 mieszkańców organem wykonawczym jest prezydent miasta. Dotyczy to również miast, w których do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy prezydent miasta był organem wykonawczo-zarządzającym.

Wójt, w drodze zarządzenia, powołuje oraz odwołuje swojego zastępcę lub zastępców i określa ich liczbę.

Muszą być wskazani imiennie pierwszy i kolejni zastępcy.

Wójt wykonuje uchwały rady gminy i zadania gminy określone przepisami prawa.

Do zadań wójta należy w szczególności:

- 1) przygotowywanie projektów uchwał rady gminy,
- 2) określanie sposobu wykonywania uchwał,
- 3) gospodarowanie mieniem komunalnym,
- 4) wykonywanie budżetu,
- 5) zatrudnianie i zwalnianie kierowników gminnych jednostek organizacyjnych.

Wójt kieruje bieżącymi sprawami gminy oraz reprezentuje ją na zewnątrz.

Wójt wykonuje zadania przy pomocy urzędu gminy.

Wójt może powierzyć prowadzenie określonych spraw gminy w swoim imieniu zastępcy wójta lub sekretarzowi gminy.

Decyzje w indywidualnych sprawach z zakresu administracji publicznej wydaje wójt, o ile przepisy szczególne nie stanowią inaczej.

akty prawa miejscowego

Na podstawie upoważnień ustawowych gminie przysługuje prawo stanowienia aktów prawa miejscowego obowiązujących na obszarze gminy.

Akty prawa miejscowego ustanawia rada gminy w formie uchwały.

W przypadku niecierpiącym zwłoki przepisy porządkowe może wydać wójt, w formie zarządzenia, które podlega potem zatwierdzeniu na najbliższej sesji rady gminy.

Mienie komunalne

Mieniem komunalnym jest własność i inne prawa majątkowe należące do poszczególnych gmin i ich związków oraz mienie innych gminnych osób prawnych, w tym przedsiębiorstw.

Oświadczenie woli w imieniu gminy w zakresie zarządu mieniem składa jednoosobowo wójt albo działający na podstawie jego upoważnienia zastępca wójta samodzielnie albo wraz z inną upoważnioną przez wójta osobą.

Jeżeli czynność prawna może spowodować powstanie zobowiązań pieniężnych, do jej skuteczności potrzebna jest kontrasygnata skarbnika gminy (głównego księgowego budżetu) lub osoby przez niego upoważnionej. Skarbnik gminy (główny księgowy budżetu), który odmówił kontrasygnaty, dokona jej jednak na pisemne polecenie zwierzchnika, powiadamiając o tym radę gminy oraz regionalną izbę obrachunkową.

Gminna gospodarka finansowa

Gmina samodzielnie prowadzi gospodarkę finansową na podstawie budżetu gminy.

Budżet jest uchwalany na rok kalendarzowy. Projekt budżetu przygotowuje wójt (do 15 listopada). Budżet jest uchwalany do końca roku poprzedzającego rok budżetowy przez radę gminy.

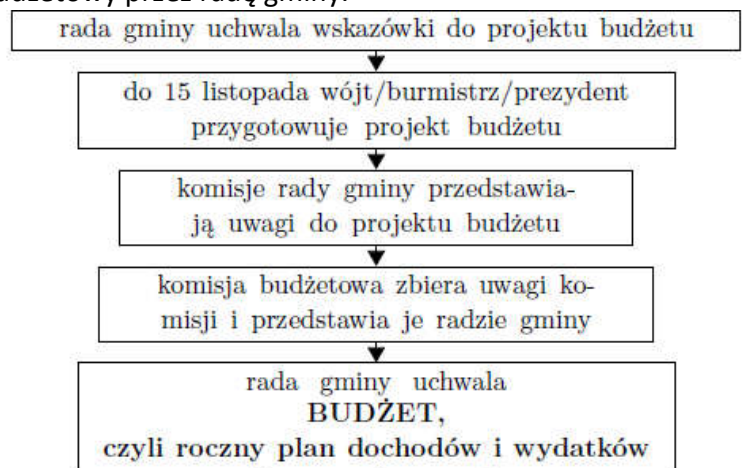
Za prawidłową gospodarkę finansową gminy odpowiada wójt.

Gospodarka finansowa gminy jest jawna.

Kontrolę gospodarki finansowej gmin i związków sprawują regionalne izby obrachunkowe.

Dochody gminy to:

- 1) dochody ze źródeł własnych (m.in. podatki, opłaty, dochody z majątku gminy, także udziały w PIT i CIT);
- 2) subwencja ogólna (środki finansowe zasilające JST z budżetu państwa);
- 3) dotacje celowe z budżetu państwa.

NADWYŻKA BUDŻETOWA	BUDŻET ZRÓWNOWAŻONY	DEFICYT BUDŻETOWY
kwota wydatków jest mniejsza od kwoty dochodów	kwota wydatków = kwota dochodów	kwota wydatków jest większa od kwoty dochodów
najczęściej wolna kwota przeznaczana jest na dodatkowe wydatki lub spłatę zadłużenia	<i>każdy organ dąży do takiego budżetu</i>	różnica (deficyt) jest pokrywana z pożyczki

https://pl.wikibooks.org/wiki/Pomocnik_olimpijczyka_-_Elementy_wiedzy_obywatelskiej_i_ekonomicznej/Gmina

POWIAT

- Podstawa prawna: USTAWA z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym

Mieszkańcy powiatu tworzą z mocy prawa lokalną wspólnotę samorządową.

Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.

Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia:

- 1) tworzy, łączy, dzieli i znosi powiaty oraz ustala ich granice,
- 2) ustala i zmienia nazwy powiatów oraz siedziby ich władz.

Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym .

Ustawy mogą określać niektóre sprawy należące do zakresu działania powiatu jako zadania z zakresu administracji rządowej, wykonywane przez powiat. Powiat na uzasadniony wniosek zainteresowanej gminy przekazuje jej zadania z zakresu swojej właściwości na warunkach ustalonych w porozumieniu.

Mieszkańcy powiatu podejmują rozstrzygnięcia w głosowaniu powszechnym – poprzez wybory i referendum powiatowe – lub za pośrednictwem organów powiatu.

Organami powiatu są:

- 1) rada powiatu,
- 2) zarząd powiatu.

rada powiatu

Rada powiatu jest organem stanowiącym i kontrolnym powiatu, z zastrzeżeniem przepisów o referendum powiatowym.

Kadencja rady trwa 5 lata, licząc od dnia wyborów.

Radni wybierani są w wyborach bezpośrednich.

W skład powiatu wchodzi radni w liczbie piętnastu w powiatach liczących do 40 000 mieszkańców oraz po dwóch na każde kolejne rozpoczęte 20 000 mieszkańców, ale nie więcej niż dwudziestu dziewięciu radnych.

Uchwały rady i zarządu powiatu zapadają zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowego składu rady (zarządu), w głosowaniu jawnym, chyba że przepisy ustawy stanowią inaczej.

Rada powiatu wybiera ze swego grona przewodniczącego i jednego lub dwóch wiceprzewodniczących bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowego składu rady, w głosowaniu tajnym.

Rada powiatu obraduje na sesjach zwoływanych przez przewodniczącego rady powiatu w miarę potrzeby, nie rzadziej jednak niż raz na kwartał. Do zawiadomienia o zwołaniu sesji dołącza się porządek obrad wraz z projektami uchwał.

zarząd powiatu

Zarząd powiatu jest organem wykonawczym powiatu.

W skład zarządu powiatu wchodzi starosta jako jego przewodniczący, wicestarosta i pozostali członkowie. Członkiem zarządu powiatu nie może być osoba, która nie jest obywatelem polskim.

Rada powiatu wybiera zarząd w liczbie od 3 do 5 osób, w tym starostę i wicestarostę, w ciągu 3 miesięcy od dnia ogłoszenia wyników wyborów przez właściwy organ wyborczy.

Rada powiatu wybiera starostę bezwzględną większością głosów ustawowego składu rady, w głosowaniu tajnym.

Do zadań zarządu powiatu należy w szczególności:

- 1) przygotowywanie projektów uchwał rady,
- 2) wykonywanie uchwał rady,
- 3) gospodarowanie mieniem powiatu,
- 4) wykonywanie budżetu powiatu,
- 5) zatrudnianie i zwalnianie kierowników jednostek organizacyjnych powiatu.

W realizacji zadań zarząd powiatu podlega wyłącznie radzie powiatu.

Akty prawa miejscowego

Na podstawie i w granicach upoważnień zawartych w ustawach rada powiatu stanowi akty prawa miejscowego obowiązujące na obszarze powiatu.

Akty prawa miejscowego powiatu stanowi rada powiatu w formie uchwały, jeżeli ustawa upoważniająca do wydania aktu nie stanowi inaczej.

Powiatowe przepisy porządkowe w przypadkach nie cierpiących zwłoki może wydać zarząd.

Mienie powiatu

Mieniem powiatu jest własność i inne prawa majątkowe nabyte przez powiat lub inne powiatowe osoby prawne.

Oświadczenie woli w sprawach majątkowych w imieniu powiatu składają dwaj członkowie zarządu lub jeden członek zarządu i osoba upoważniona przez zarząd.

Finanse powiatu

Powiat samodzielnie prowadzi gospodarkę finansową na podstawie budżetu powiatu.

Budżet powiatu jest planem finansowym obejmującym dochody i wydatki powiatu.

Budżet powiatu jest uchwalany przez radę powiatu na rok kalendarzowy.

Za prawidłowe wykonanie budżetu powiatu odpowiada zarząd powiatu.

Gospodarka środkami finansowymi znajdującymi się w dyspozycji powiatu jest jawna.

Kontrolę gospodarki finansowej powiatu sprawuje regionalna izba obrachunkowa.

miasta na prawach powiatu

Prawa powiatu przysługują miastom, które w dniu 31 grudnia 1998 r. liczyły więcej niż 100 000 mieszkańców, a także miastom, które z tym dniem przestały być siedzibami wojewodów, chyba że na wniosek właściwej rady miejskiej odstąpiono od nadania miastu praw powiatu, oraz tym, którym nadano status miasta na prawach powiatu, przy dokonywaniu pierwszego podziału administracyjnego kraju na powiaty.

Funkcje organów powiatu w miastach na prawach powiatu sprawuje:

- 1) rada miasta,
- 2) prezydent miasta.

Miasto na prawach powiatu jest gminą wykonującą zadania powiatu na zasadach określonych w ustawie o samorządzie powiatowym.

WOJEWÓDZTWO SAMORZĄDOWE

- Podstawa prawna: USTAWA z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa
- Mieszkańcy województwa tworzą z mocy prawa regionalną wspólnotę samorządową. Do zakresu działania samorządu województwa należy wykonywanie zadań publicznych o charakterze wojewódzkim, nie zastrzeżonych ustawami na rzecz organów administracji rządowej. Zakres działania samorządu województwa nie narusza samodzielności powiatu i gminy. Organy samorządu województwa nie stanowią wobec powiatu i gminy organów nadzoru lub kontroli oraz nie są organami wyższego stopnia w postępowaniu administracyjnym. Ustrój województwa jako jednostki samorządu terytorialnego określa statut województwa uchwalony po uzgodnieniu z Prezesem Rady Ministrów.

strategia rozwoju województwa

Samorząd województwa określa strategię rozwoju województwa, uwzględniającą w szczególności następujące cele:

- 1) pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości lokalnej,
- 2) pobudzanie aktywności gospodarczej,
- 3) podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa,
- 4) zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń,
- 5) kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.

Władze województwa

Referendum wojewódzkie

Organami samorządu województwa są:

- 1) sejmik województwa,
- 2) zarząd województwa.

sejmik województwa

Sejmik województwa jest organem stanowiącym i kontrolnym województwa.

Kadencja sejmiku województwa trwa 5 lata, licząc od dnia wyborów.

W skład sejmiku województwa wchodzi radni wybrani w wyborach bezpośrednich w liczbie trzydziestu w województwach liczących do 2 000 000 mieszkańców oraz po trzech radnych na każde kolejne rozpoczęte 500 000 mieszkańców.

Uchwały sejmiku województwa zapadają zwykłą większością głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowego składu sejmiku, w głosowaniu jawnym lub jawnym imiennym, chyba że przepisy ustawy stanowią inaczej.

Sejmik województwa wybiera ze swojego grona przewodniczącego oraz nie więcej niż 3 wiceprzewodniczących, bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowego składu sejmiku, w głosowaniu tajnym.

Sejmik województwa obraduje na sesjach zwoływanych przez przewodniczącego sejmiku w miarę potrzeby, nie rzadziej jednak niż raz na kwartał. Do zawiadomienia o zwołaniu sesji dołącza się porządek obrad wraz z projektami uchwał.

Radny obowiązany jest kierować się dobrem wspólnoty samorządowej województwa. Radny utrzymuje stałą więź z mieszkańcami oraz ich organizacjami, a w szczególności przyjmuje zgłaszane przez mieszkańców województwa postulaty i przedstawia je organom województwa do rozpatrzenia, nie jest jednak związany instrukcjami wyborców.

zarząd województwa

Zarząd województwa jest organem wykonawczym województwa.

W skład zarządu województwa, liczącego 5 osób, wchodzi marszałek województwa jako jego przewodniczący, wicemarszałek lub 2 wicemarszałków i pozostali członkowie – wybrani przez sejmik województwa.

Członkiem zarządu województwa nie może być osoba, która nie jest obywatelem polskim. Członkostwa w zarządzie województwa nie można łączyć z członkostwem w organie innej jednostki samorządu terytorialnego oraz z zatrudnieniem w administracji rządowej, a także z mandatem posła i senatora.

Uchwały zarządu województwa zapadają zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowego składu zarządu w głosowaniu jawnym, chyba że przepisy ustawy stanowią inaczej.

Zarząd województwa wykonuje zadania należące do samorządu województwa, nie zastrzeżone na rzecz sejmiku województwa i wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych.

Marszałek województwa organizuje pracę zarządu województwa i urzędu marszałkowskiego, kieruje bieżącymi sprawami województwa oraz reprezentuje województwo na zewnątrz.

Decyzje w indywidualnych sprawach z zakresu administracji publicznej wydaje marszałek województwa, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej.

Mienie samorządu województwa

Mieniem województwa jest własność i inne prawa majątkowe nabyte przez województwo lub inne wojewódzkie osoby prawne.

Prawa majątkowe województwa, nie należące do innych wojewódzkich osób prawnych, wykonuje zarząd województwa.

Oświadczenia woli w imieniu województwa składa marszałek województwa wraz z członkiem zarządu województwa, chyba że statut województwa stanowi inaczej.

Finanse samorządu województwa

Budżet województwa jest podstawą samodzielnej gospodarki finansowej województwa.

Za prawidłowe wykonanie budżetu województwa odpowiada zarząd województwa.

Gospodarka środkami finansowymi znajdującymi się w dyspozycji samorządu województwa jest jawna.

Współpraca zagraniczna

Sejmik województwa uchwała „Priorytety współpracy zagranicznej województwa”, określające:

- 1) główne cele współpracy zagranicznej,
- 2) priorytety geograficzne przyszłej współpracy,
- 3) zamierzenia co do przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń regionalnych.

Współpraca województwa ze społecznościami regionalnymi innych państw prowadzona jest zgodnie z prawem wewnętrznym, polityką zagraniczną państwa i jego międzynarodowymi zobowiązaniami, w granicach zadań i kompetencji województwa. Województwo uczestniczy w działalności międzynarodowych instytucji regionalnych oraz jest w nich reprezentowane na zasadach określonych w porozumieniu zawartym przez ogólnokrajowe organizacje zrzeszające jednostki samorządu terytorialnego.

Akty prawa miejscowego stanowione przez samorząd województwa

Na podstawie tej ustawy oraz na podstawie upoważnień udzielonych w innych ustawach i w ich granicach sejmik województwa stanowi akty prawa miejscowego obowiązujące na obszarze województwa lub jego części.

Każdy, czyj interes prawny lub uprawnienie zostały naruszone przepisem aktu prawa miejscowego, wydanym w sprawie z zakresu administracji publicznej, może – po bezskutecznym wezwaniu organu samorządu województwa, który wydał przepis, do usunięcia naruszenia – zaskarżyć przepis do sądu administracyjnego.

Referendum lokalne

Mieszkańcy jednostki samorządu terytorialnego (JST) podejmują rozstrzygnięcia w głosowaniu powszechnym (poprzez wybory i referendum) lub za pośrednictwem organów gminy. Kwestię referendum reguluje Ustawa z 15 września 2000 r. o referendum lokalnym.

W referendum lokalnym mieszkańcy jednostki samorządu terytorialnego jako członkowie wspólnoty samorządowej wyrażają w drodze głosowania swoją wolę:

- 1) w sprawie odwołania organu stanowiącego tej jednostki;
- 2) co do sposobu rozstrzygnięcia sprawy dotyczącej tej wspólnoty, mieszczącej się w zakresie zadań i kompetencji organów danej jednostki;
- 3) w innych istotnych sprawach, dotyczących społecznych, gospodarczych lub kulturowych więzi łączących tę wspólnotę.

Przedmiotem referendum gminnego może być również:

- 1) odwołanie wójta (burmistrza, prezydenta miasta);
- 2) samoopodatkowanie się mieszkańców na cele publiczne mieszczące się w zakresie zadań i kompetencji organów gminy.

Referendum polega na udzieleniu na urzędowej karcie do głosowania pozytywnej lub negatywnej odpowiedzi na postawione pytanie lub pytania albo na dokonaniu wyboru pomiędzy zaproponowanymi wariantami.

W referendum mają prawo brać udział osoby stale zamieszkujące na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego, posiadające czynne prawo wyborcze do organu stanowiącego tej jednostki.

Referendum przeprowadza się z inicjatywy organu stanowiącego danej jednostki samorządu terytorialnego lub na wniosek co najmniej:

- 1) 10% uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy albo powiatu,
- 2) 5% uprawnionych do głosowania mieszkańców województwa.

W sprawach odwołania organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego przed upływem kadencji rozstrzyga się wyłącznie w drodze referendum przeprowadzonego na wniosek mieszkańców. Referendum w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) może być przeprowadzone także z inicjatywy rady gminy.

Kampania referendalna rozpoczyna się z dniem podjęcia uchwały organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego lub postanowienia komisarza wyborczego o przeprowadzeniu referendum i ulega zakończeniu na 24 godziny przed dniem głosowania.

Referendum jest ważne, jeżeli wzięło w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania.

Referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego pochodzącego z wyborów bezpośrednich jest ważne w przypadku, gdy udział w nim wzięło nie mniej niż 3/5 liczby biorących udział w wyborze odwoływanego organu.

Wynik referendum jest rozstrzygający, jeżeli za jednym z rozwiązań w sprawie poddanej pod referendum oddano więcej niż połowę ważnych głosów.

Wynik referendum gminnego w sprawie samoopodatkowania się mieszkańców na cele publiczne jest rozstrzygający, jeżeli za samoopodatkowaniem oddano co najmniej 2/3 ważnych głosów.

W terminie 7 dni od dnia podania wyników referendum do wiadomości publicznej każdy uprawniony do wzięcia w nim udziału mieszkaniec danej jednostki samorządu terytorialnego może wnieść protest, jeżeli dopuszczono się naruszenia przepisów ustawy, a naruszenie to mogło wywrzeć istotny wpływ na wynik referendum.

Sąd okręgowy rozpatruje protest w ciągu 14 dni od dnia zgłoszenia protestu z udziałem wnoszącego protest i przedstawiciela właściwej terytorialnej komisji, a jeżeli protest dotyczy referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego - również z udziałem komisarza wyborczego.

Jednostki Samorządu Terytorialnego – zawieranie porozumień

- określona jednostka może w ten sposób przejąć zadania innej jednostki
- jednostka przekazująca zapewnia finansowanie tych zadań

JST – zawieranie związków celowych

- tworzenie odrębnego podmiotu prawa wykonującego zadania publicznoprawne we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność
- tylko gminy i powiaty
- mogą istnieć przymusowe związki gmin (obowiązek nakłada ustawa)

JST – tworzenie stowarzyszeń

- zawierane dobrowolnie w celu współpracy, a nie do wykonywania zadań publicznoprawne
- podstawą prawną jest ustawa Prawo o stowarzyszeniach

Samorządowe Kolegium Odwoławcze

USTAWA z dnia 12 października 1994 r. o samorządowych kolegiach odwoławczych

- są organami wyższego stopnia, w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego i ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa, w indywidualnych sprawach z zakresu administracji publicznej należących do właściwości jednostek samorządu terytorialnego, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej.
- Obszar właściwości miejscowej kolegium określa, w drodze rozporządzenia, Prezes Rady Ministrów, na wniosek Krajowej Reprezentacji Samorządowych Kolegiów Odwoławczych.
- Organem wyższego stopnia w stosunku do organów samorządu województwa jest kolegium mające siedzibę w mieście będącym siedzibą władz samorządu województwa.
- Nadzór nad działalnością administracyjną kolegiów sprawuje Prezes Rady Ministrów.
- Prezes Rady Ministrów może powierzyć wykonywanie nadzoru ministrowi właściwemu do spraw administracji publicznej.

Orzeczenia kolegium zapadają po przeprowadzeniu rozprawy lub na posiedzeniu niejawnym.

Kolegium wydaje orzeczenia po odbyciu niejawnej narady składu orzekającego, obejmującej dyskusję oraz głosowanie nad orzeczeniem i zasadniczymi motywami rozstrzygnięcia. Sprawę przedstawia członek kolegium wyznaczony jako jej sprawozdawca.

Orzeczenia zapadają większością głosów. Członek składu orzekającego nie może wstrzymać się od głosu.

Członek składu orzekającego, który został przegłosowany, ma prawo zgłosić przy podpisywaniu orzeczenia zdanie odrębne, uzasadniając je na piśmie w terminie 7 dni od dnia odbycia narady.

Orzeczenia kolegium podpisują wszyscy członkowie składu nie wyłączając przegłosowanego.

Kolegium orzeka w składzie trzyosobowym, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Składowi orzekającemu przewodniczy prezes lub etatowy członek kolegium.

Członkowie kolegium nieposiadający wykształcenia prawniczego lub administracyjnego są wyznaczani do składów orzekających z uwzględnieniem ich kwalifikacji zawodowych.

W przypadku stwierdzenia istotnych uchybień w pracy organu jednostki samorządu terytorialnego, prezes kolegium wydaje postanowienie sygnalizacyjne, którego odpisy przekazuje organowi jednostki samorządu terytorialnego i, odrębnie, komisji rewizyjnej odpowiednio rady gminy, powiatu albo sejmiku województwa oraz właściwemu wojewodzie.

Przy orzekaniu członkowie składów orzekających kolegium są związani wyłącznie przepisami powszechnie obowiązującego prawa.

Kontrolę orzecznictwa kolegiów sprawuje sąd administracyjny.

Nadzór nad działalnością JST

Podmioty sprawujące

- Prezes RM
- Wojewoda
- Regionalna Izba Obrachunkowa

Podział środków nadzoru

- stwierdzenie nieważności lub wstrzymanie wykonania uchwały lub zarządzenia organu samorządu (wojewoda, RIO)
- wskazanie, że akt wydano z naruszeniem prawa – gdy naruszenie jest nieistotne (wojewoda, RIO)
- zastępcze uchwalenie budżetu (RIO)
- wstrzymanie wykonania uchwały organu samorządu dotyczącej wykonywania zadań zleconych oraz zarządzenie zastępcze (wojewoda)
- wezwanie do podjęcia uchwały w sprawie wygaśnięcia mandatu oraz zarządzenie zastępcze w tej materii (wojewoda)
- uzależnienie rozstrzygnięcia organu JST od innego organu
- zawieszenie organów JST i powołanie zarządu komisarycznego (Prezes RM na wniosek ministra właściwego ds. administracji)
- odwołanie (rozwiązanie) organu wykonawczego JST (Prezes RM na wniosek wojewody)
- rozwiązanie organu stanowiącego JST (Sejm na wniosek Prezesa RM)

	władze gminy	władze powiatu	władze województwa samorządowego
organy stanowiące	• <i>Rada gminy</i> (wybierana przez mieszkańców gminy; liczebność 15-45 członków w zależności od populacji gminy) • <i>obraduje w sesjach</i> – Organy wewnętrzne – Przewodniczący – do 3 wice-przewodniczących • Komisje – obligatoryjność komisji rewizyjnej	• <i>Rada powiatu</i> (wybierana przez mieszkańców powiatu; liczebność 15-29 członków w zależności od populacji powiatu) • <i>obraduje w sesjach</i> – Organy wewnętrzne – Przewodniczący – do 3 wice-przewodniczących • Komisje – obligatoryjność komisji rewizyjnej	• <i>Sejmik województwa</i> (wybierany przez mieszkańców województwa; liczebność: 30 w województwach liczących do 2 mln mieszkańców oraz po trzech radnych na każde kolejne rozpoczęte 500 tys. mieszkańców) • <i>obraduje w sesjach</i> – Organy wewnętrzne – Przewodniczący – do 3 wice-przewodniczących • Komisje – obligatoryjność komisji rewizyjnej
organy wykonawczo-zarządzające	• <i>Wójt – burmistrz – prezydent miasta</i> (wybierana przez mieszkańców gminy) – Powoływani przez niego zastępcy (do 4) – Sekretarz – Skarbnik gminy	• <i>Zarząd</i> (wybierany przez radę powiatu) – Starosta na czele zarządu – wicestarosta – skład zarządu 3-5 osób – Powoływani przez zarząd na wniosek starosty: Sekretarz i Skarbnik	• <i>Zarząd</i> (wybierany przez sejmik województwa) – Marszałek na czele zarządu – do 2 wicemarszałków – skład zarządu 5 osób – Powoływani przez zarząd na wniosek starosty: Sekretarz i Skarbnik

	gmina	powiat	województwo		centrum	
			samorządowe	rządowe		
Struktura władzy	Rada gminy – wybierana przez mieszkańców Wójt lub burmistrz albo prezydent – organ wykonawczo-zarządzający	Rada powiatu – wybierana przez mieszkańców Zarząd powiatu – organ wykonawczo-zarządzający ze starostą jako przewodniczącym	Sejmik wojewódzki – wybierany przez mieszkańców Zarząd województwa – organ wykonawczo-zarządzający z marszałkiem jako przewodniczącym	wojewoda powoływany przez Prezesa RM oraz rządowa administracja terenowa zespolona i niesespolona	Władza prawodawcza: Sejm i Senat Władza wykonawcza: ☒ naczelné organy administracji państwowej - Prezydent, RM, Prezes RM, poszczególni ministrowie ☒ centralne organy administracji rządowej podległe Sejmowi lub organom naczelnym	
Zakres zadań	drogi	drogi gminne	drogi powiatowe	drogi wojewódzkie	autostrady, drogi ekspresowe, drogi krajowe	kreowanie i koordynacja działań w zakresie infrastruktury drogowej
	edukacja	przedszkola, szkoły podstawowe, kluby młodzieżowe	szkoły ponadpodstawowe, szkoły artystyczne, poradnie psychologiczno-pedagogiczne	wyższe szkoły zawodowe, ośrodki doskonalenia nauczycieli	nadzór pedagogiczny nad oświatą przez kuratora oświaty	nadzór nad państwowymi szkołami wyższymi
	zdrowie	lecznictwo ambulatoryjne — przychodnie i poradnie gminne	szpitale ogólne (rejonowe)	szpitale specjalistyczne	—	polityka zdrowotna, NFZ
	pomoc społeczna	pomoc socjalna dla mieszkańców gminy	domy pomocy społecznej, poradnictwo specjalistyczne	pomoc społeczna o zasięgu regionalnym	nadzór nad prowadzeniem domów opieki społecznej	polityka w obszarze pomocy społecznej, analiza skuteczności pomocy społecznej, inspirowanie i promowanie nowych form i metod działania, współpraca z NGO
	zatrudnienie i przeciwdziałanie bezrobociu	roboty publiczne itp.	powiatowy urząd pracy	wojewódzki urząd pracy	kontrola realizacji zadań prozatrudnieniowych, wydawanie pozwoleń na zatrudnianie cudzoziemców	polityka prozatrudnieniowa, Naczelna Rada Zatrudnienia
	kultura	biblioteki, muzea gminne, domy kultury	biblioteki i muzea powiatowe, teatry	muzea, biblioteki i teatry regionalne	—	instytucje kulturalne o znaczeniu ogólnonarodowym
	gospodarka przestrzenna	zagospodarowanie przestrzenne na obszarze gminy	—	przygotowanie planu regionalnego	uzgadnianie zadań rządowych z jednostkami samorządu terytorialnego	kreowanie i koordynacja działań w zakresie budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej
	gospodarka wodna	zaopatrzenie w wodę, lokalna gospodarka wodą	gospodarka wodna na terenie powiatu	gospodarka wodna w regionie, melioracja, utrzymanie urządzeń wodnych	—	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej
	ochrona środowiska	ochrona środowiska, usuwanie odpadów na terenie gminy	usuwanie niebezpiecznych odpadów	—	usuwanie odpadów szczególnie niebezpiecznych	polityka ekologiczna, Inspekcja Ochrony Środowiska
	komunikacja	lokalny transport w gminie	komunikacja w obrębie powiatu i kilku powiatów — koordynacja	komunikacja w obrębie województwa i sąsiadujących województw — koordynacja	—	transport i komunikacja o charakterze ogólnokrajowym — koordynacja
	bezpieczeństwo	zachowanie porządku publicznego i bezpieczeństwa zbiorowego w gminie	zachowanie porządku publicznego i bezpieczeństwa zbiorowego na terenie powiatu	—	zachowanie porządku publicznego i bezpieczeństwa zbiorowego na terenie województwa	bezpieczeństwo wewnętrzne — zadania ogólnokrajowe, bezpieczeństwo zewnętrzne państwa, wojsko, BBN, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa
	kłęski żywiołowe	zwalczanie kłesk żywiołowych na terenie gminy	zwalczanie kłesk żywiołowych na terenie powiatu lub kilku gmin	—	zwalczanie kłesk żywiołowych na terenie województwa lub kilku powiatów	wprowadzanie stanu kłeski żywiołowej,
	inne	☒ budownictwo komunalne ☒ utrzymanie parków i zieleni miejskiej ☒ dostarczanie energii cieplnej ☒ obiekty sportowe i rekreacyjne	☒ rejestracja pojazdów, wydawane prawa jazdy ☒ ochrona praw konsumenta	☒ przygotowanie strategii rozwoju regionu ☒ modernizacja terenów wiejskich ☒ promowanie województwa, przyciąganie inwestorów	☒ nadzór nad przestrzeganiem prawa przez władze samorządowe wszystkich szczebli	☒ stanowienie prawa powszechnie obowiązującego dla wszystkich obywateli ☒ zapewnianie wykonywania ustaw ☒ chronienie interesów Skarbu Państwa ☒ sądownictwo ☒ polityka zagraniczna